

Prieškario Kaišiadorių skonis

Vytautas BUDVYTIS

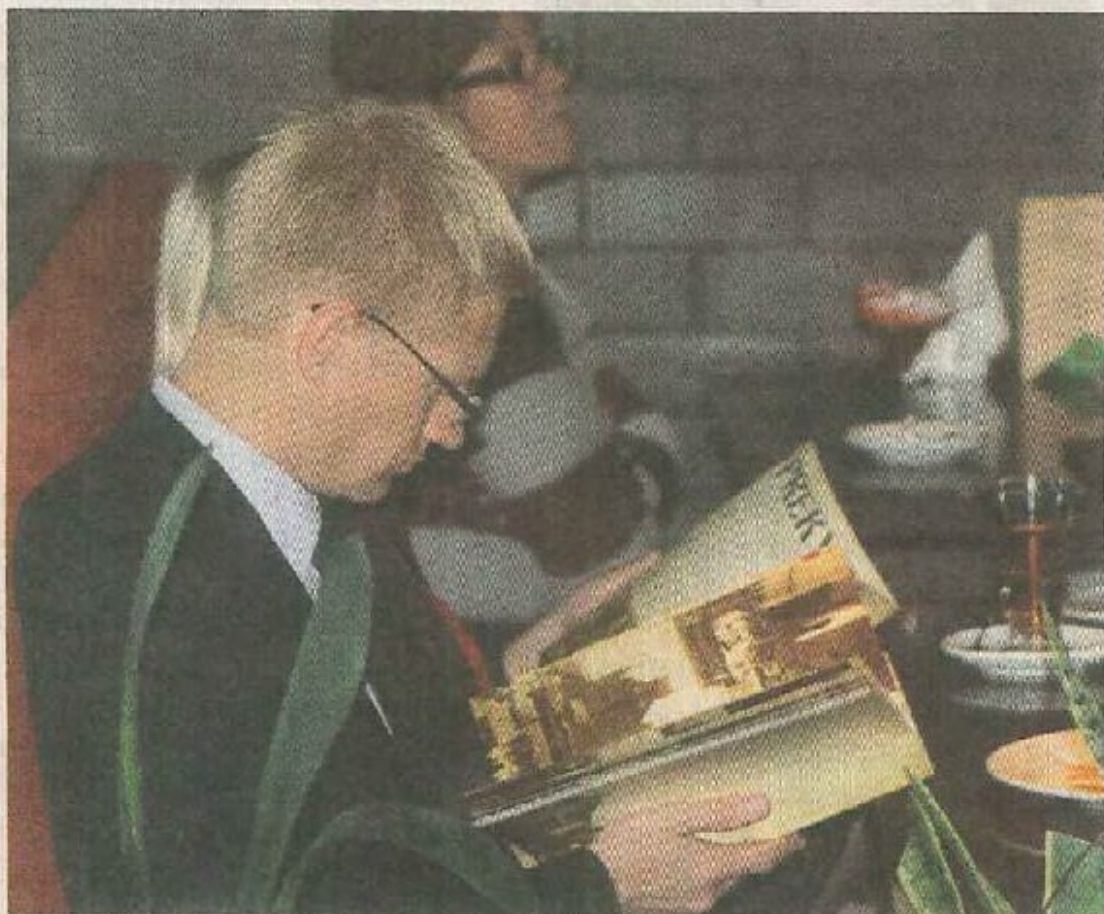
Kaišiadorių muziejaus
muziejininkas

Vieną jaukų spalio mėnesio vakarą Kaišiadoryse, Centro picerijoje, visuomenei pristatytas naujas Kaišiadorių muziejaus leidinys – parodos katalogas „Kaišiadorys: XX a. pradžios skonis“, kuris išleistas to paties pavadinimo muziejaus parangtos kilnojamos stendinės parodos pagrindu. Gausiai iliustruotame leidinyje pristatomos įvairios Kaišiadorių miesto ir apylinkių gyvenimo sritys iki Antrojo pasaulinio karo: gyvenvietės, architektūra, savivalda, policija, dvasininkija, organizacijos, švietimas, šeima, muzika, sportas, verslai, transportas, fotografija ir t. t.

„Labai gera jus matyti. Vadinas, mums yra svarbu, kur mes gyvename. Kokia yra mūsų krašto kelio pradžia“, – prasmingą renginio įžangos žodį tarė Centro picerijos, parėmusios katalogo išleidimą, šeimininkė Loreta Vansevičienė. „XX a. pradžios karta jau po truputį palieka mus, todėl mums tenka atsakomybę perimti tą istorinę žinutę ir

nešti ją tolyn. Ir tikrai labai svarbu ją nešti teisingai. Esu labai laiminga, kad yra iniciatyvių žmonių, o tai yra labai svarbu mums visiems, kurie jaučia atsakomybę parodyti ir pasakyti tai, kas yra svarbu“, – kalbėjo L. Vansevičienė.

Nukelta į 2 psl.

Katalogą varto rajono savivaldybės meras Vytenis Tomkus

Autoriaus nuotr.

AUTOELEKTRIKO IR AUTOMECHANIKO PASLAUGOS

♦ Kompiuterinė
diagnostika ir
remontas.

♦ Elektros, elektronikos,
važiuklės, variklių **REMONTO
DARBŲ**

♦ Diržų, guolių, filtrų, tepalų

Prieškario Kaišiadorių skonis

Atkelta iš 1 psl.

Renginį vedė leidinio iniciatorius Kaišiadorių muziejaus direktorius Olijardas Lukoševičius. Padėjo Centro picerijai ir kitiems rėmėjams už paramą, pristatė susitikimo viešnią – buvusio Kaišiadorių antstolio Jurgio Žitkaus dukrą ponią Aleksandrą Žitkutę-Kristapavičienę. Direktorius taip pat pranešė, kad dėl sveikatos į renginį, deja, atvykti negalėjo ponis Rytė Merkytė – buvusio Trakų (Kaišiadorių) apskrities viršininko Juozo Merkio dukra.

XX a. pradžios Europa ir Lietuva: civilizacijos centrai, didmiesčiai – Paryžius, Londonas, Lietuvoje – Kaunas, okupuota sostinė Vilnius. „Kur dabar esame – Centro picerijoje – buvo Žabyno palivarkas, prasidėjęs nuo dabartinių Savivaldybės rūmų – Birutės gatvės. Kaišiadorys kūrėsi prie geležinkelio“, – pasitelkdamas skaidres su vaizdais įtaigiai pasakojo O. Lukoševičius. XIX a. pabaigoje didžiausias miestas buvo Žiezmariai, bet jau XX a. pradžioje juos ėmė nukonkuruoti Kaišiadorys. 1920 m. Kaišiadorys tampa Trakų apskrities centru. 1926 m. įkuriamas Kaišiadorių vyskupija, pastatoma bažnyčia (katedra). O buvusioje laikinoje medinėje bažnyčioje kunigas Nikodemas Švogžylis-Milžinas įkuria muziejų.

„Kaišiadorių kultūrinis gyvenimas buvo labai aktyvus, – dėstė O. Lukoševičius. – Kas tuo metu yra išsilavinęs žmogus? Jeigu esi vaikas ir eini į pradinę mokyklą – jau esi išsilavinęs žmogus. Jeigu dirbi valstybinėje įstaigoje – mokytoju, tarnautoju ar matininku, jeigu esi kunigas ar bankininkas, jeigu dirbi ten, kur reikia didesnio nei 4 klasių išsilavinimo – esi išsilavinęs žmogus ir laikomas kultūros darbuotoju.“

Tuometinė Trakų (Kaišiadorių) apskritys – tai teritorija nuo Neries upės šiaurėje, nuo Ruklos ir Gegužinės, iki Valkininkų – su Aukštadvariu, Onuškiumi, Semeliškėmis, Vieviu. Kartu tai buvo ir 80 km pasienio su priešiška Lenkija, kuri

Aleksandra Žitkutė-Kristapavičienė

siekė išlaikyti ne tik užgrobtą Lietuvos sostinę Vilnių, bet ir užimti Kauną ir visą Lietuvą. Didžiausius įgaliojimus turėjo apskrities viršininkas Juozas Merkytis. „Turėjo įgaliojimus uždaryti gyventoją į daboklę mėnesiui, bet, kaip liudijo dukra Rytė Merkytė, nė vieno nebuvo uždaręs. O iki tol nusikaltimų būdavo daug, bet neišvengiamomis baudomis jie buvo išgyvendinti, – pasakojo muziejaus direktorius. – Prieškaryje žmonės buvo modernesni ir turėjo, ko gero, mažiau prietarų ir baimių.“ „Man labai malonu matyti šios dienos kaišiadoriečius, – į susirinkusiuosius kreipėsi vakaro viešnia p. A. Žitkutė-Kristapavičienė, – nes iš mano laikų labai mažai jau bepažįstu, nebent vieną kitą galiu sutikti kapinėse per Vėlinių šventę. Mano sentimentai šiam miestui yra labai dideli, nes aš galėjau stebėti jo augimą. Koks jis buvo XX a. 3 dešimtmetyje ir koks jis yra dabar. Ta aura, kurioje teko man augti, buvo labai graži, labai tauri ir labai rami. Labai įdomus buvo, sakyčiau, tas pats dienos ir gyvenimo ritmas. Ramus labai miestelis. Ir jam savotišką ritmą pridūdavo bažnyčia. Kiekvieną

Centro picerijos šeimininkė Loreta Vansevičienė

darbo dieną – 12 valandą – skambėdavo varpai. Varpai skambėdavo ir paprastą dieną, kai kas nors mirdavo. Visi žinojo, kažkas mirė, kažkas jau lydimas į Am-žinybę. O sekmadieniais varpai skambėdavo tik kartą, kiek tą dieną būdavo švenčiama Mišių.“

Dabartinė Gedimino (buvusi – kpt. Gudyno) gatvė buvo kaip savotiškas brodvėjus – čia buvo pagrindinė pasivaikščiojimo vieta. Pasivaikščiojimai prasidėdavo po pietų. Buvo plentas su dvejų plytelių platumo šaligatviu iš abiejų pusių. „Pagrindiniai pasivaikščiotojai buvo valdininkų žmonos su vaikais, o dar vėliau – gimnazistai. Lėtai, nesukubėdami, pasipuošę, pasišnekučiuodami. Ir pasivaikščioti eilinę dieną eidavo su skrybėlaitėmis“, – prisiminė p. A. Žitkutė-Kristapavičienė.

Prestižiškiausia anuomet buvo labai jau vakarietiško tipo Milerio parduotuvė. Joje buvo tokių prekių, kokių niekur kitur Kaišiadoryse nebuvo galima gauti: apelsinų, bananų ir pan. Tačiau ponios niekad Kaišiadoryse nepirko batų, kadangi nebuvo prestižinių

čekoslovakiečių. Jeigu jau reikėdavo pirkti batų – važiuodavo į Kauną. Taip pat įdomu, kad Kaišiadoryse nebuvo lengva gauti alkoholio, nes nei viena maistu prekiaujanti parduotuvė neturėjo tam teisės. Buvo speciali parduotuvė, vadinama monopoliu. Ji buvo Jatkonių pusėje. „Eini, prieky – didžiulė grotuota siena, per grotas matai lentynas, ant kurių išstatyti buteliai. O parduodama, kaip banke, per langelį, daugiausia degtinės „pusbonkiai“ – 250 g buteliai. Ir, kas įdomiausia, turgus baigiasi ir važiuoja ūkininkai, pardavę prekes, čia per mūsų gatvę, link Žiezmanių, visi linksmi, gražiai dainuoja, – susėdę keturi vyrai išgerdavo vieną „pusbonkį“. Ne daugiau“, – prisiminė p. A. Žitkutė-Kristapavičienė.

Pagrindinė gatvė buvo labai švari. Ir švarą prižiūrėjo policija. Gatvę valydavo patys gyventojai – jokių bendrų valytojų nebuvo. Tvoros buvo būtinos ir jas reikėjo statyti pagal vieną standartą: daugiausia tamsiai žalios spalvos, o apvadas – baltas. „Eini ir ta gatvė tokia švari, nušluota, žolytės murautos, tvoros gražios, už tvorų – darželiai. Ir – ramybė. Televizorių, kompiuterių nebuvo. Ir radiją ne kiekvienas turėjo. Bet žmonės kažkaip leidavo laiką. Ir kaip gražiai laiką leidavo jaunimas: sportuodavo, skaitydavo daug knygų, ruošdavo vakarus.“ Pasak p. A. Žitkutės-Kristapavičienės, pagrindinis dalykas buvo tas, jog visos draugystės, visos meilės, visi flirtai – buvo pasivaikščiojimų metu.

Renginio vedėjas O. Lukoševičius taip pat padėjo leidinio bendraautoriams – Kaišiadorių muziejaus darbuotojams Nijolei Adukonienei, Ugnėi Katkevičiūtei-Ignatjevienei, Vytautui Budvyčiui bei teksto redaktorei Jūratei Lakštauskienėi ir maketuotojui Sauliui Jankauskui.

„Man teko galimybė prisiliesti prie šito leidinio kalbos stiliaus, – įspūdiškai pasidalino katalogo teksto redaktorė J. Lakštauskienė. – Ir skaitydama tekstą pastebėjau temą apie bendruomeniškumą. Pagalvojau, kad iš tiesų XX a. pradžioje Kaišiadoryse gyvenimas buvo labai spalvingas, labai sodrus, gal netgi šiek tiek įdomesnis nei dabar.

Žmonės buvo labai draugiški, mielai būrėsi į bendruomenes, kartu įvairias šventes švėsdavo. Ir pagrindinis tikslas buvo jungti keturis dalykus: tautiškumą, tikėjimą, blaivybę ir raštingumą. Manau, kad ir po šimto metų šios vertybės tikrai yra labai svarbios mums. Ir mes, dabartiniai kaišiadoriečiai, turėtume iš tiesų išsaugoti tai, kad po šimto metų ir apie mus ateinančios kartos galėtų pasakyti, ką nors gražaus.“ Pasisakė ir Kaišiadorių rajono savivaldybės meras Vytenis Tomkus. Jis padėjo Kaišiadorių muziejaus direktoriui O. Lukoševičiui ir visam muziejaus kolektyvui už gražią iniciatyvą bei L. Vansevičienei už suorganizuotą renginį – leidinio pristatymą – netradicinėje aplinkoje. „Gaila, kad dar neturim miesto muziejaus. Mes tuo rūpinsimės, kad muziejus būtų, kuriame veiktų ne tik ekspozicija, bet vyktų renginiai ir būtų įprasminta Kaišiadorių rajono istorija, kurią mažai dar kas žino. Kaišiadorys buvo ir apskrities centras, buvo ir yra vyskupijos centras. Turim gražias tradicijas. Okurių neturim – galim dabar sukurti“, – kalbėjo meras.

Vakaro viešnia p. A. Žitkutė-Kristapavičienė taip pat padėjo Centro picerijai ir muziejui: „Esu maloniai nustebinta ir džiaugiuosi, kad šie žmonės remia kultūrą, kad jie įteikė tokia gražią dovaną Kaišiadoringams, dėkoju ir Kaišiadorių muziejaus darbuotojams bei šios organizacijos sielai gerbiamam direktoriui Olijardui Lukoševičiui: tai žmonės, kurie domisi, dirba tikrą kultūrinį darbą. Linkiu, kad nenutruktų jūsų graži veikla. Remdami savo Gimtinę, remiame ir savo Tėvynę“, – sakė p. A. Žitkutė-Kristapavičienė.

Be jau minėtos Centro picerijos (UAB „Sekvolė“, direktorius Arvydas Vansevičius), katalogo išleidimą parėmė ir Kaišiadorių rajono savivaldybė, UAB „Megalinija“ (direktorius Ramūnas Urmilevičius) bei Kaišiadorių kredito unija (direktorius Marius Griesius). Pristatytą parodos katalogą Centro picerijoje (Gedimino g. 116, Kaišiadorys) galima bet kada įsigyti arba pateiktą su valgiaraščiu tiesiog pavartyti ir pasiskaityti.

Vytauto Budvyčio nuotr.